

Nr 53

Utlåtande i anledning av motioner om företagsdemokrati.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 659 av herr *Fälldin* och II: 840 av herrar *Johansson* i Växjö och *Sundkvist* hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förutsättningslös och allsidig utredning rörande utbyggd företagsdemokrati inom både den privata och den offentliga sektorn i enlighet med vad i motionerna anförts.

Motionärerna anför att förhållandet mellan arbetstagare och arbetsgivare undan för undan har förbättrats i vårt land. Saltsjöbadsavtalet av år 1938 åtföljdes under 1940-talet av flera avtal rörande samarbetet mellan företagsledning och anställda, och särskilt det år 1946 träffade avtalet rörande företagsnämnder utgjorde ett betydelsefullt framsteg i fråga om företagsdemokratin. Insikten om de dominerande gemensamma intressena har alltmer kommit att överväga intressemotsättningar mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Motionärerna framhåller, att samarbetet inom företagsnämnderna har medverkat till intressegemenskapen och haft stor betydelse bl. a. för att skapa en förtroendefull atmosfär mellan företagsledning och anställda. Frågan är om inte tiden nu är mogen att ytterligare utbygga detta samarbete och den form av medinflytande som följer av aktivt verksamma företagsnämnder. Härvid uppkommer frågan om de anställda bör beredas ett mera reellt inflytande på företagets ledning, dvs. frågan om en ytterligare utbyggd företagsdemokrati. Medan detta spörsmål knappast medför problem i mindre företag, där syftet kan sägas vara tillgodosett informellt, uppstår komplicerade frågor inom större företag.

Motionärerna uttalar, att det för de anställda givetvis är av intresse att företagsdemokratin inte bara gäller inom den privata sektorn utan också inom den offentliga. Sålunda uppkommer frågan hur en utbyggd företagsdemokrati skall förenas med gällande rättsgrunder inom den kommunala och den statliga sektorn. Inom den privata sektorn kan liknande frågeställningar uppkomma, när olika förutsättningar föreligger beträffande aktiebolag och ekonomiska föreningar. Ett väsentligt spörsmål inom både den offentliga och den privata sektorn synes vara hur en utbyggd företagsdemokrati skall kunna etableras inom företag eller institutioner med flera eller många arbetsplatser på olika håll i landet. Särskilda spörsmål torde också uppkomma beträffande utländska aktiebolag som har före-

Bihang till riksdagens protokoll 1967. 11 saml. Nr 53

tag inom landet. En principiellt viktig fråga är om en utbyggd företagsdemokrati skall etableras genom företagsnämnderna eller om andra former skall utvecklas vid sidan av dessa.

Det synes enligt motionärerna angeläget att bl. a. dessa spörsmål närmare klarlägges så att grund erhålles för konkreta ställningstaganden.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 840.

Yttranden

Utskottet har inhämtat yttrande från statens personalvårdsnämnd och berett Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) och Statstjänstemännens riksförbund (SR) tillfälle att yttra sig.

Personalvårdsnämnden framhåller, att personalvård är ett område där insatser kan göras för ökad företagsdemokrati och att arbetsgivaren/staten och arbetstagarna genom företrädare för personalorganisationerna gemensamt arbetar inom nämnden för att utforma riktlinjer för en aktiviserad personalvård inom statsförvaltningen. Någon särskild utredning, vid sidan av det uppdrag som åligger nämnden, synes f. n. ej påkallad för att undersöka hur denna del av företagsdemokratin bäst skall utvecklas. Frågan om utredning beträffande företagsdemokrati i övrigt är erforderlig anser sig nämnden ej böra ta ställning till.

SAF erinrar om att en uppgörelse träffats den 29 april 1966 mellan SAF, LO och TCO om ett nytt samarbetsavtal (avtal om företagsnämnder m. m.), som trätt i kraft den 1 januari 1967. Utöver det nya nämndavtalet innehåller uppgörelsen en överenskommelse mellan SAF, LO och TCO om främjande av samarbetet mellan företagsledning och anställda och ett uttalande av SAF och LO beträffande skolningsfrågorna. I anslutning till överenskommelsen har organisationerna inrättat ett nytt gemensamt organ, »Utvecklingsrådet för samarbetsfrågor», med uppgift att genom information, utbildning och forskning främja det lokala samarbetet. De avtalsmässiga möjligheterna att anpassa nämndverksamheten efter de lokala förutsättningarna har genom de nya samarbetsavtalen vidgats. Den väg, som organisationerna beträtt, torde vara ägnad att främja en lugn utveckling av demokratiseringen i arbetslivet, präglad av ömsesidigt förtroende mellan parterna.

Någon anledning till utredning föreligger således icke.

Även *LO*, *TCO* och *SR* erinrar om det nya samarbetsavtalet. *LO*, *SR* och *SACO* åberopar vidare pågående förhandlingar angående nya företagsnämndsavtal för den offentliga sektorn. Ingen av de fyra organisationerna tillstyrker utredning.

LO anför vidare, att det ligger i fackföreningsrörelsens natur att kon-

tinuerligt verka för att öka de anställdas inflytande i företaget. Så långt möjligt bör detta ske genom avtal mellan parterna på arbetsmarknaden.

LO delar ej uppfattningen att frågan om företagsdemokrati i mindre företag knappast medför några problem. Undersökningar visar att de anställda i mindre företag i många fall är t. ex. sämre informerade än anställda i större företag.

Även TCO och SACO framhåller, att frågorna om företagsdemokrati bör lösas genom överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter.

Utskottet

I motionerna hemställes om en förutsättningslös och allsidig utredning rörande utbyggd företagsdemokrati inom den privata och den offentliga sektorn.

Utskottet har åren 1965 och 1966 avgivit utlåtanden (nr 1965:23 och 1966:11) över motioner med närliggande yrkanden. Utskottet har därvid anslutit sig till den i remissyttranden från huvudorganisationer på arbetsmarknaden uttalade uppfattningen, att frågor om de anställdas insyn i och inflytande över enskilda eller statliga företags verksamhet i första hand bör behandlas genom förhandlingar och överenskommelser mellan berörda parter. Motionerna har avstyrkts av utskottet och avslagits av riksdagen.

Den ovan angivna uppfattningen har även kommit till uttryck i yttranden från LO, TCO och SACO över de nu föreliggande motionerna. I vad avser den enskilda sektorn har erinrats om de nya avtal om företagsnämnder m. m. som träffats mellan SAF och LO respektive TCO och som gäller fr. o. m. den 1 januari detta år. Genom dessa avtal har fastslagits, att man i företagsnämnderna skall informera och samråda om för företaget och dess personal väsentliga frågor och att de anställda bl. a. skall beredas insikt i verksamhetens ekonomiska och tekniska betingelser samt rörelsens resultat. I avtalen har även behandlats frågor om företagsnämnder inom rörelse förlagd till olika orter eller omfattande flera produktionsenheter.

Av betydelse är vidare det uttalande SAF och LO gjort i skolningsfrågorna utgående från att utbildning av dem som är engagerade i företagsnämnder och motsvarande lokala samarbetsorgan är en förutsättning för att förverkliga de mål rörande samarbetet på arbetsplatserna, som uppställts i en samtidigt träffad överenskommelse om främjande av samarbetet mellan företagsledning och anställda.

Avtalet om företagsnämndsverksamhet inom de statliga bolag som företräds av statens avtalsverk har reviderats och ansluter sig nära till motsvarande avtal inom den enskilda sektorn. För statsförvaltningen och för det kommunala verksamhetsområdet pågår överläggningar — vilka inom kort väntas bli slutförda — till grund för nya bestämmelser eller avtal.

Utskottet finner det angeläget, att den fortsatta utvecklingen leder till ett ökat inflytande för de anställda, inte minst inom de små företag där företagsnämnder inte inrättats. Enligt utskottets mening bör det i första hand ankomma på arbetsmarknadsparterna att verka för en sådan utveckling.

Utskottet finner ej skäl att tillstyrka yrkandet om utredning utan hemställer,

att de likalydande motionerna I: 659 och II: 840 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 november 1967

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Sörlin (s), Hellebladh (s), Eric Gustaf Peterson (fp), Oscar Carlsson (s), Axel Kristiansson (cp), Hedlund (s)*, fru Hultell (h), herr Nyman (fp), fru Elvy Olsson (cp), herrar Helge Karlsson (s) och Wååg (s) samt fru Diesen (h);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), fru Jäderberg (s), herrar Hamrin i Kalmar (fp), Dickson (h), Haglund (s), Rimås (fp), Wikner (s), Larsson i Borrby (cp), Johansson i Växjö (cp)*, Nilsson i Agnäs (h)*, Wiklund i Härnösand (s) och Hugosson (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Axel Kristiansson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Larsson* i Borrby (cp) och *Johansson* i Växjö (cp), vilka ansett att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse:

»I motionerna — — — (lika med utskottet) — — — av riksdagen.

Utskottet vill inledningsvis erinra om den stora betydelse, som Saltsjöbadsavtalet och andra av arbetsmarknadsparterna träffade avtal, framför allt rörande företagsnämnder, har haft för att åstadkomma det ömsesidiga förtroende och det goda samarbete, som i dag kännetecknar förhållandet mellan arbetstagare och arbetsgivare. I yttranden över de nu föreliggande motionerna har erinrats om de nya avtal om företagsnämnder m. m. som träffats mellan SAF och LO respektive TCO och som gäller fr. o. m. den 1 januari detta år. Genom dessa avtal har fastslagits, att man i företagsnäm-

derna skall informera och samråda om för företaget och dess personal väsentliga frågor och att de anställda bl. a. skall beredas insikt i verksamhetens ekonomiska och tekniska betingelser samt rörelsens resultat. I avtalen har även behandlats frågor om företagsnämnder inom rörelse förlagd till olika orter eller omfattande flera produktionsenheter.

Av betydelse är vidare det uttalande SAF och LO gjort i skolningsfrågorna med utgångspunkt från att utbildning av dem som är engagerade i företagsnämnder och motsvarande lokala samarbetsorgan är en förutsättning för att förverkliga de mål rörande samarbetet på arbetsplatserna, som uppställts i en samtidigt träffad överenskommelse om främjande av samarbetet mellan företagsledning och anställda.

De åtgärder som hittills vidtagits för att fördjupa företagsdemokratien är resultatet av överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter. Utskottet finner det önskvärt att den utbyggnad av företagsdemokratien, som är angelägen, även i fortsättningen så långt möjligt sker efter överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter.

Enligt utskottets mening är det angeläget, att för utbyggnaden av företagsdemokratien även andra åtgärder vidtages än de, som nu kan åstadkommas inom ramen för gällande företagsnämndsavtal. Det är angeläget, att statsmakterna tar initiativ till en förutsättningslös och allsidig utredning av frågan om hur de anställdas insyn i företagen skall kunna förbättras och i vilken omfattning de anställda kan ges ökat inflytande i företagen. Den bör belysa olika vägar att fördjupa företagsdemokratien. Möjligheten att ge de anställda insyn och medinflytande genom representation i företagsstyrelsen och möjligheten att ge en representant för de anställda samma insyn i företaget som en revisor bör belysas. Frågan om andel i vinst för de anställda bör också bli föremål för överväganden.

Det synes utskottet angeläget, att frågan om hur en utbyggd företagsdemokrati skall kunna förenas med gällande rättsgrunder inom såväl den privata som den kommunala och statliga sektorn belyses. I sammanhanget bör uppmärksammas att staten som arbetsgivare åt ett stort antal anställda bör vara ett mönster när det gäller de anställdas möjligheter till insyn. Vidare är det angeläget att utreda hur en utbyggd företagsdemokrati skall kunna etableras inom företag och institutioner med flera arbetsplatser på olika håll i landet, liksom beträffande enheter som är i utländsk ägo.

Den översyn av de företagsdemokratiska spörsmålen, som utskottet finner önskvärd, bör även omfatta en redovisning av erfarenheterna från andra länder.

Utskottet hemställer,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 659 och II: 840 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förutsättningslös och allsidig utredning rörande utbyggd företagsdemokrati inom både den privata och den offentliga sektorn.»

Särskilt yttrande

av herrar *Eric Gustaf Peterson* (fp), *Nyman* (fp), *Hamrin* i Kalmar (fp) och *Rimås* (fp).

Som framhålles i de likalydande motionerna I: 659 av herr Fälldin och II: 840 av herrar Johansson i Växjö och Sundkvist har förhållandet mellan arbetstagare och arbetsgivare undan för undan förbättrats i vårt land. I fråga om företagsdemokrati är kanske främst företagsnämndsverksamheten förtjänt av uppmärksamhet. De nya avtalen om företagsnämnder som träffats mellan SAF och LO respektive TCO och som gäller fr. o. m. den 1 januari detta år innebär förbättringar. Vår bestämda uppfattning är emellertid att frågorna om demokratin inom företagen — framstegen till trots — ännu inte är lösta på ett tillfredsställande sätt.

Motiven för att stärka företagsdemokratin är klara. Genom företagsdemokratiska former kan de anställda både få större utrymme för sin egen personlighet och ökade möjligheter att ta i anspråk egenskaper som ansvarskänsla, initiativkraft och strävan efter ökad kunskap. Trivseln på arbetsplatsen kan alltså förbättras till fördel både för löntagare och arbetsgivare.

Företagsdemokratin kan stärkas genom åtgärder som gäller bl. a. information, insyn och medbestämmanderätt. De flesta åtgärderna för att fördjupa och bredda företagsdemokratin bör i första hand ankomma på arbetsmarknadens parter. I några viktiga fall kan det dock övervägas om inte samhället genom stimulansåtgärder bör söka skapa ett ökat intresse från de berörda parternas sida för ett aktivare företagsdemokratiskt reformarbete. För att vinna ökat intresse t. ex. för lämpliga vinstandelssystem kan vissa stimulansåtgärder komma i fråga; ändringar av för utvecklingen av andel i vinst oförmånliga skattebestämmelser som nu gäller är ett exempel. Försöksverksamhet med representation för de anställda i styrelserna för såväl kommunala och statliga som privata och kooperativa företag är värdefull.

I de flesta fall bör alltså besluten i företagsdemokratiska frågor fattas av arbetsmarknadens parter och bör samhället inskränka sig till att undanröja hinder för företagsdemokratiska reformer och ibland ge stimulans. Aktiebolagens redovisningsskyldighet regleras i aktiebolagslagen. Frågan om en ändring av redovisningsskyldigheten måste bedömas ur flera olika synvinklar. Självklart bör en fyllig redovisning lämnas inför företagsnämnderna. Detta sker i betydande utsträckning redan nu.

Vi kan inte acceptera utskottsmajoritetens skrivning eftersom den enligt vår mening har ett alldeles för snävt betraktelsesätt på de företagsdemokratiska problemen. Motionärerna har en positivare syn på frågorna men beaktar inte i tillräcklig grad vissa väsentliga aspekter på demokratin i företagen, vilka vi berört i detta yttrande och vilka det kunde vara motiverat att närmare undersöka.